

Den förvirrade elprisdebatten

För några månader sedan presenterades utredningen El 90 (SOU 1990:21). Här diskuteras effekterna på den elintensiva industrins konkurrenskraft av de framtida prishöjningar som uppstår på grund av kärnkrafts-avvecklingen och förbud mot ytterligare utbyggnad av kärnkraften. En viktig punkt i utredningen är avvägningen mellan prissättning enligt marginalkostnad och prissättning enligt genomsnittskostnad (El 90 s 387-88):

”Tillämpas marginalkostnadsprissättning får man, när ny elproduktionskapacitet måste tillföras, en snabb prishöjning som kan leda till stora omställningsproblem i det svenska samhället. ... Det finns enligt utredningen inga bärande skäl för statsmakterna att låta kraftigt höjda elpriser skapa övervinster hos kraftproducenterna samtidigt som delar av den svenska basindustrin – till följd av samma elpriser – stagnerar eller läggs ner. ... Enligt El 90:s mening innebär en rimlig prissättningsprincip ... att tariffnivån ungefär motsvarar kraftforetagens *genomsnittskostnad*.”

Det utredningen vill undvika, är att en kärnkraftsavveckling leder till snabbt stigande elpriser. Jag vill inte kritisera utredningen för att inte ha beaktat konsekvenserna på elsparandet av att försöka dämpa utvecklingen av elpriserna – för det har den. Det jag vill kritisera är den förmenta motsättningen mellan prissättning enligt marginalkostnad och prissättning enligt genomsnittskostnad. Utredningen har i detta avseende bidragit till ytterligare förvirring i energidebatten.

Utredaren har uppenbarligen inte förstått innebörden i sitt eget förslag, eftersom han tror att priset på elenergi kan understiga marginalkostnaden. Elenergi är inte vilken vara som helst, utan en vara som ej kan lagras, varför priset alltid måste vara tillräckligt högt för att undvika överbelastning och sammanbrott i elsystemet. Detta innebär att elenergin i varje fall inte kan prissättas under sin marginalkostnad. Det utredaren inte tycks ha förstått är att marginalkostnadsprissättning är liktydigt med marknadsprissättning i betydelsen att priset tillåts skapa jämvikt mellan utbud och efterfrågan.

Prissättning enligt genomsnittskostnad kan, om genomsnittskostnad avviker från marginalkostnad, antingen innebära en högre prisnivå, vilket då innebär att all billig produktionskapacitet ej utnyttjas, eller en lägre prisnivå vilket innebär att elenergin måste ransoneras. Inget av dessa alternativ föresvävar, efter vad jag kan förstå, utredaren, utan genomsnittskostnaden förutsätts implicit leda till jämvikt på marknaden.

Det som föreslås i utredningen är därför inte någon ny prissättningsprincip utan en ny investeringsprincip. Investeringar i ny produktionskapacitet ska inte längre baseras på förväntad framtida lönsamhet hos anläggningarna. I stället ska nya elproduktionsanläggningar byggas i så snabb takt, att det pris som krävs för

att skapa jämvikt mellan utbud och efterfrågan på elmarknaden stiger i mycket långsam takt.

Tanken är att Vattenfall ska ikläda sig rollen av icke-kommersiellt företag som bygger ut ny produktionskapacitet utan att bekymra sig om lönsamheten med målsättningen att expandera kapaciteten i så snabb takt att jämviktspriset hålls nere. Istället för att låta prisutvecklingen på marknaden vara styrande för lönsamheten av att bygga nya anläggningar, så är förslaget alltså att låta kapacitetsutbyggnaden styra prisutvecklingen. Av någon anledning betecknas detta som prissättning enligt genomsnittskostnad istället för marginalkostnad.

De allvarligaste konsekvenserna av detta förslag är två:

- Den uteblivna anpassningen till våra förändrade komparativa fördelar.
- De långsiktiga konsekvenserna för elmarknadens funktionssätt.

I ett skede då allt fler länder, som medel för att stimulera produktivitet utvecklingen, strävar efter att förbättra marknadernas funktionssätt genom avreglering och borttagande av subventioner föreslås här att Sverige ska välja motsatt väg, dels genom att låsa in resurser i icke livskraftiga delar av näringslivet (analogt med varvspolitiken på 1970-talet), dels genom att sätta marknadsmekanismerna ur spel på elmarknaden.

Att inte ta konsekvenserna av förändrade komparativa fördelar och att förstöra väl fungerande marknader är ett säkert sätt att dämpa tillväxttakten i en ekonomi. Den direkta bördan på svenska folket vid en kärnkrafts utveckling torde vara fullt tillräcklig utan den ytterligare börda som en sådan politik ger upphov till.

LENNART HJALMARSSON